

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK HITELEZŐKKEL SZEMBENI FELELŐSSÉGE

A Kúria elnöke 2016. január 20. napján döntött „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” tárgy körében joggyakorlat elemző csoport felállításáról. A joggyakorlat-elemző csoport feladata a vezető tisztségviselőknek a hitelezők irányában az 1991. évi XLIX. tv. (Cstv.) és a 2006. évi V. tv. (Ctv.) alapján fennálló felelősségével összefüggő jogerős bírósági határozatok megvizsgálása, és a bírósági joggyakorlatban felmerült kérdések feltárása, és iránymutatás adása volt. A jelen tanulmány szerzője tagja volt a joggyakorlat-elemző csoportnak.

A Kúria első alkalommal vizsgálta meg átfogó jelleggel a tárgykörbe tartozó teljes jogszabályanyagot. A joggyakorlat-elemző csoport 2016. év folyamán több ülést tartott, munkája során felhasználta a tagok egyes rész-témakörökben készült tanulmányait, majd végül 2017. január 12. napján megtartott ülésén egyhangúan elfogadta Összefoglaló véleményét.

A Kúria Polgári Kollégiuma 2017. február 6. napján megtartott teljes ülése egyhangúan fogadta el a joggyakorlat-elemző csoport Összefoglaló véleményét, amely a Kúria honlapján közzétételre került.

E tanulmányomban a joggyakorlat-elemző csoport Összefoglaló véleményének legfontosabb megállapításait ismertetem.

1. A FELDOLGOZOTT JOGERŐS ÍTÉLETEK A SZÁMOK TÜKRÉBEN

A joggyakorlat-elemző csoport vizsgálódása összesen 180, a vezető tisztségviselők felelősségét megállapító jogerős ítéletre terjedt ki. A megállapítási perek 84%-át a hitelezők, 16%-át az adósok felszámolója terjesztette elő. A felszámolók tehát viszonylag alacsony arányban éltek a perindítás lehetőségével. A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint ennek több oka is lehet. Egyrészt az, hogy a felszámolók nem érdekeltek a per megindításában, másrészt a felszámolók jellemzően a Cstv. 40. § alapján indítanak pert fedezetelvonás okán.

A hitelezők közül a legaktívabb az állami adóhatóság volt. Az állami adóhatóság aktivitásának oka lehet, hogy számos olyan adattal rendelkezik hatóságként történő ellenőrzési tevékenysége eredményeként, amelyek a perlés eredményességét nagyban valószínűsíthetik. Az állami adóhatóság a per megindítása előtt feltérképezi, hogy van-e a vezető tisztségviselőnek végrehajtás alá vonható vagyona. A perek 88%-a korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőivel szemben folyt. Több vezető tisztségviselő együttes perlésére az ügyek 30%-ában került sor. Árnyék vezető tisztségviselővel szemben megállapítási per az ügyek 1,7%-ában folyt. A bíróság az ügyek 27,3%-ában kötelezte az alperest vagyoni biztosíték nyújtására.

2. A FELELŐSSÉGI SZABÁLYOK IDŐÁLLAPOTAI

A 21. századi magyar felelősségi jogba a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szemben fennálló felelőssége 2006. július 1. napján került bevezetésre, amely szabályanyag a hatályba lépés óta négy alkalommal módosult. A szabályozás lényegi ismérve az, hogy a vezető tisztségviselő hitelezők irányában fennálló kártérítési felelősségének megállapítására, marasztalására főszabályként *kétlépcsős perlési struktúrában* kerül sor. A négy időállapot a következő volt: 1. időállapot: 2006. július 1. – 2009. augusztus 31.; 2. időállapot: 2009. szeptember 1. – 2012. február 29.; 3. időállapot: 2012. március 1. – 2014. március 14.; 4. időállapot: 2014. március 15-től.

Az 1. időállapotban a jogalkotó azt a megoldást alkalmazta, hogy a 2006. évi IV. tv. (2006-os Gt.) 30. § (3) bekezdésébe egy külön törvényre való utaló szabályt iktatott be. Ez a külön törvény a Cstv. lett, amelybe a 2006. évi VI. tv. (Beiktató tv.) 14. § és 17. §-a ültette be a vezető tisztségviselők hitelezők irányában fennálló felelősségére vonatkozó szabályokat. A Beiktató tv. 20. § (1) bekezdése értelmében a vezető tisztségviselők felelősségével kapcsolatos rendelkezéseket „a hatályba lépést követően indult eljárásokban kell alkalmazni”. A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint e fogalom alatt a felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelem előterjesztésének időpontja értendő. Ebből következően, ha a felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelmet 2006. július 1. napja előtt nyújtották be a bíróságra, a Cstv.-nek a vezető tisztségviselők felelősségével kapcsolatos szabályai nem alkalmazhatók. A joggyakorlat-elemző csoport meglátása szerint azonban nem csak annak van jelentősége, hogy a felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelmet a hitelező mikor terjesztette elő, hanem annak is, hogy a felelősség megállapítására okot adó magatartást a vezető tisztségviselő mikor fejtette ki. A Beiktató tv. hatályba lépése előtt a felelősség megállapítására tehát nem kerülhet sor, figyelemmel a visszaható hatályú jogalkotás tilalmára.

A 2. időállapotban a jogalkotó lényegi újításként vezette be a vagyoni biztosíték nyújtása jogintézményét.

A 3. időállapotban a 2006-os Gt. 30. § (3) bekezdésében írt utaló szabály már nem csak a Cstv.-re, hanem a Ctv.-re is utalást tartalmazott. A Cstv.-ben a felszámolás útján megszűnt jogi személyek hitelezőivel szembeni felelősség szabályai, míg a Ctv.-ben a kényszervégelszámolás (utóbb: kényszertörlesztés) útján megszűnt jogi személyek hitelezőivel szembeni felelősségének szabályai kerültek elhelyezésre.

A 4. időállapotban már hatályon kívül helyezésre került a 2006-os Gt., és hatályba lépett a 2013. évi V. tv. (Ptk.).

A Ptk. Harmadik Könyve a gazdasági társaságokra, valamint a 3:368. § (3) bekezdésének utaló szabálya folytán az egyesületekre is vonatkozó 3:118. §-ban, az

egyesületekre vonatkozó 3:86. § (2) bekezdésében, a szövetkezetekre vonatkozó 3:347. § (3) bekezdésében azonos tartalommal szabályozza a vezető tisztségviselők hitelezők irányában fennálló felelősségét a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetére.

A Ptk. hivatkozott rendelkezései értelmében a vezető tisztségviselők a fizetéseketelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően már nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége, hanem a hitelezői érdekek figyelembevételével kötelesek eljárni, vagyis a vezető tisztségviselőknek ügyvezetői feladataik ellátása során nem kizárólagosan a jogi személy hitelezői érdekeit kell figyelembe venniük.

A joggyakorlat-elemző csoport egyhangúan úgy foglalt állást, hogy a harmadik személyek irányában történő felelősségi szabályok tekintetében nincs jelentősége annak, hogy az adott jogi személy létesítő okirata módosításával a Ptk. szabályai alá helyezkedett-e vagy sem. A létesítő okirat Ptk. szabályaival történő összhangba hozatalának a vezető tisztségviselő jogi személy irányában fennálló felelőssége szempontjából van jelentősége. Ha a jogi személy még nem hozta összhangba létesítő okiratát a Ptk.-val, illetőleg a törvény erejénél fogva a jogi személy még nem tekinthető a Ptk. hatálya alatt állónak, a vezető tisztségviselőnek a jogi személlyel szembeni felelősségére a korábban hatályos jogszabály rendelkezései az irányadóak.

A Ptk. hatályba lépésével összefüggésben ugyan módosításra került a Cstv. és a Ctv. vonatkozó szabálya, azonban a jogalkotó nem teremtette meg a fenti négy jogi személytípus vezető tisztségviselőinek felelősségére vonatkozó szabályok és a Cstv., illetve a Ctv. szabályainak összhangját. A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint e miatt nem egyértelmű, hogy a Ptk. hivatkozott rendelkezései szerint önálló igényérvényesítésre van-e lehetőség, avagy ez egy felelősséget megállapító rendelkezés, amelyet a Cstv., illetve a Ctv. szabályai alkalmazásával, az ott írt szabályok maradéktalan betartásával lehet csak alkalmazni.

A szerző álláspontja némiképpen eltér e körben a fentiekétől. Nézetem szerint ugyanis a Ptk.-ban elhelyezett felelősségi szabályok, valamint a Cstv. 33/A. § szerinti és a Ctv. 118/B. § szerinti felelősségi szabályok egymáshoz való viszonya jogértelmezés útján megállapítható. Álláspontom szerint a Ptk.-ban található vezető tisztségviselőkre vonatkozó felelősségátviteli szabályok olyan általános (közös) szabályok, amelyekkel együtt kell alkalmazni a Cstv. 33/A. §-ában és a Ctv. 118/B. – 118/C. §-ban található további speciális szabályokat. A Ptk.-ban található felelősségi szabályok abból a szempontból minősülnek általános szabályoknak, hogy azok mellett két másik jogforrásban (a Cstv.-ben és a Ctv.-ben) található szabályok az általános Ptk.-beli szabályoktól eltérő, kivételes szabályoknak minősülnek. Ezek a szabályok ugyanakkor egymással szoros logikai kapcsolatban állnak, azok együtt értelmezhetők. Ez irányú álláspontomat részletesen kifejtettem a Gazdaság és Jog 2016. november–decemberi számában megjelent tanulmányom 3. fejezetében, ezért arra a jelen tanulmányomban csak utalok, azt részletesen ezúttal nem fejtem ki.

Tekintettel arra, hogy a joggyakorlat-elemző csoport véleménye szerint e körben jogalkotás indokolt, és a joggyakorlat-elemző csoport látókörébe egyetlen olyan bírósági ítélet sem került, amelyben ez a jogkérdés felmerült, úgy ítélte meg, hogy e körben nincs feljogosítva állásfoglalás adására. Joggyakorlat hiányában ilyen állásfoglalás adása idő előtti lenne. Kétségtelen tény, hogy a joggyakorlat-elemző csoportnak nem feladata absztrakt jogértelmezés adása, hanem kizárólag az általa megvizsgált jogerős bírósági ítéletek elemzése alapján adhat iránymutatást.

3. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ ÉS AZ ÁRNYÉK VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FOGALMA

A Cstv. valamennyi időállapota a gazdálkodó szerv vezetőjének hitelezők irányában fennálló felelősségét szabályozta (szabályozza). A Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pontja kimerítő jelleggel határozza meg a gazdálkodó szervezetek körét, amely a releváns időszakokban több alkalommal módosult. A vezető fogalmát a Cstv. 3. § (1) bekezdés d) pontja határozza meg. A hatályos szabályozás a cégek, az alapítványok, az egyesületek esetén kizárólag azt a személyt tekintik vezetőnek, akit a nyilvántartásba vezető tisztségviselőként bejegyeztek. Eből következően a megválasztott, de a nyilvántartásba be nem jegyzett személy vezető tisztségviselőnek nem minősül. Ügyvédi iroda, szabadalmi ügyvivő iroda, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíj pénztár esetén ugyanakkor nincs jelentősége a Cstv. szabályozása értelmében az adott személy vezető tisztségviselőként történő nyilvántartási bejegyzésének.

Nem minősül vezető tisztségviselőnek például:

- a vagyonfelügyelő (Cstv. 13. §),
- az ideiglenes vagyonfelügyelő (Cstv. 24/A. §),
- a felszámoló (Cstv. 27/A. §),
- az ügydöntő felügyelőbizottság tagja (Ptk. 3:123. §),
- a cégvezető (Ptk. 3:113. §),
- a munka törvénykönyvről szóló 2012. évi I. tv. (a továbbiakban: Mt.) szerinti vezető állású munkavállaló (Mt. 208. §),
- a felügyelőbiztos (Ctv. 82. §),
- a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. tv. (a továbbiakban: Mnbvtv.) szerinti felügyeleti biztos (Mnbvtv. 79. §).

Mindazon személyek, akik nem minősülnek vezető tisztségviselőnek, árnyék vezető tisztségviselők lehetnek, amennyiben a jogi személy döntéseinek meghozatalára bizonyíthatóan meghatározó befolyást gyakoroltak.

A joggyakorlat-elemző csoport által megvizsgált ügyekből szerzett tapasztalatok szerint árnyék vezető tisztségviselőnek minősülhet tényállástól függően, például:

- az adós gazdálkodó szervezet többségi befolyással, de akár annál kisebb befolyással rendelkező tagja,
- olyan személy, aki ugyan nem tagja az adósnak, de a vezető tisztségviselőre, az adós tagjára, tagjaira rokoni (házastárs, élettárs, egyenesági vagy oldalági rokon) vagy üzleti kapcsolatok folytán olyan befolyással ren-

delkezik, ami miatt az adós döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást tud gyakorolni,

- a cégvezető,
- azon gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, aki/amely tekintetében a Cstv. 3. § (1) bekezdés d) pontja előírja a vezetői minőség elnyeréséhez a nyilvántartásba történő bejegyzését, azonban ez akármilyen oknál fogva elmarad, de ténylegesen vezető tisztségviselőként tevékenykedik,
- döntési jogkörükben az ügydöntő felügyelőbizottság tagjai,
- a társaság részére hitelt folyósító pénzügyi vezető,
- ha jogi személy látja el vezető tisztségviselői tisztséget az általa e funkció gyakorlására kijelölt személy.

4. A FIZETÉSKÉPTELENSÉGGEL FENYEGETŐ HELYZET

A fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet fogalmát a Cstv. 2006. július 1. napja óta azonosan határozza meg. E szerint az akkor következik be: „amelytől kezdve a gazdálkodó szerv vezetői előre látták vagy észszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességek kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket”.

A kialakult joggyakorlat alapján egyértelműen leszögezhető, hogy a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezésének feltételei nem azonosak az adós fizetési képtelenségének megállapításához szükséges, a Cstv. 27. § (2) bekezdésében írt feltételekkel. Az adós felszámolása elrendelésének ugyanis nem szükségszerű feltétele, hogy az adós fizetési képtelen helyzetben legyen.

A fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet akkor következik be, amikor az adós tartozásait likvid vagyoni hiányában nem képes kifizetni (*objektív feltétel*) és erről a vezető tisztségviselő tudomást szerzett, vagy gondos eljárás esetén tudomást kellett volna szereznie (*szubjektív feltétel*).

A fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet megállapításához szükséges objektív feltétel akkor következik be, amikor az adós esedékes tartozásainak összege meghaladja a társaság likvid vagy likviddá tehető vagyont és ezt a helyzetet a tartozások átütéssel, esetleg reálisan visszafizethető kölcsön felvételével vagy más módon nem hárították el. Önmagában az a körülmény, hogy az adós könyv szerinti vagyona meghaladja esedékes tartozásait, nem bizonyítja azt, hogy a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet nem állna fenn.

Nem áll fenn a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet akkor, ha a tartozás kifizetésére annak esedékességekor az adós képes, de fizetési kötelezettségének egyéb okból nem tesz eleget.

A szubjektív feltétel kapcsán hangsúlyozandó, hogy a vezető tisztségviselő feladata az adós gazdálkodó szervezet esedékes/lejárt tartozásainak, a cash-flow kimutatásnak a figyelemmel kísérése. A vezető tisztségviselő a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezéséről tudomást szerezhet például: lejárt, nem vitatott, ki nem fizetett tartozások fennállásából, az éves beszámoló

(esetleg közbeszó mérleg) adataiból. A vezető tisztségviselő nem szakember, gondatlan eljárására, kompetencia hiányára alappal nem hivatkozhat. Azt kell vizsgálni, hogy az objektív feltétel bekövetkezéséről történő tudomás szerzés egy ilyen tisztséget ellátó személytől kellő gondosság tanúsítása esetén elvárható-e.

A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet időpontja az ügyben feltárt összes körülmény ismeretében állapítható meg. A feldolgozott ítéletek 35%-ában az eljáró bíróság az eljárás során beszerzett és rendelkezésre álló adatokból 26%-ában az éves beszámoló vizsgálata alapján állapította meg a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet időpontját. Az összetettebb, nehezebben megítélhető esetekben a bíróságok a kirendelt igazságügyi szakértők által készített szakvéleményből állapították meg azt.

A joggyakorlat-elemző csoport rámutatott e körben arra, hogy a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet időpontját a felperesnek olyan pontossággal kell meghatározni, amely a kereseti kérelem megalapozott elbírálásához feltétlenül szükséges. Egyes tényállások esetén elégséges lehet annak év szerinti, más esetekben annak havi pontosságú feltárása, de az is lehetséges, hogy annak pontos napi meghatározása is szükséges.

5. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉT MEGALAPOZÓ MAGATARTÁSOK

A vezető tisztségviselő felelőssége nem állapítható meg azért, mert a gazdálkodó szervezet adósnál kielégítetlen tartozások keletkeztek, az adós fizetési képtelenné vált. A felelősség megállapításának feltétele, hogy a vezető tisztségviselő a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően ügyvezetői feladatait nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége, a Cstv. 4. időállapotának szabályozása szerint nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látta el és olyan magatartást tanúsított, amely az adós vagyona számára a későbbi ismertetendők szerint negatívan hatott, az csökkent.

A Cstv. 1. időállapota szerinti szabályozás szerint a vezető tisztségviselő felelősségét megalapozó magatartás az, ha az adós vagyona csökkent amiatt, hogy a vezető tisztségviselő nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége figyelembevételével járt el, ideértve a környezeti terhek rendezését is.

A Cstv. 2–3. időállapot szerinti rendelkezései értelmében a vezető tisztségviselő felelősségét az adós vagyona csökkenésén túlmenően megalapozza az is, ha a hitelezők követeléseinek teljes kielégítését a vezető tisztségviselő meghiúsította, illetve a környezeti terhek rendezését elmulasztotta.

A Cstv. 4. időállapota szerinti szabályozás ugyanezen magatartásokat sorolja fel.

Az adós vagyona alatt a Cstv. 3. § e) pontja szerinti vagyoni értékű, vagyis az, amit a 2000. évi C. tv. (Szt.) befektetett eszköznek [Szt. 24. § (1) és (2) bekezdése] vagy forgó eszköznek [Szt. 28. § (1) bekezdése] minősíti (*aktív vagyoni*).

A vagyonsökkenés fordulatra hivatkozásnál tehát elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy a fenyegető fizetésképtelenség bekövetkezése után a vezető tisztségviselő felróható magatartása következményeként az aktív vagyon meghatározott összeggel csökkent-e.

A joggyakorlat-elemző csoport a perekből szerzett tapasztalatok alapján azt állapította meg, hogy a vezető tisztségviselő tipikus felróható (szándékos vagy gondatlan) vagyonsökkentő magatartása (mulasztása) szinte kizárólag olyan magatartás, amely egyúttal az adós jogi személy érdekét is súlyosan sértik. Például: a vezető tisztségviselő az adós vagyontárgyát eladta, de az ellenérték nem folyt be, mert gondatlanul járt el a szerződő partner kiválasztása során; a vezető tisztségviselő a valós piaci értéknél lényegesen alacsonyabb értéken ruházta át az adós vagyontárgyát.

A gyakorlatban tehát a hitelezők érdekeit sértő vagyonsökkenés tipikusan egybe esik a jogi személy érdekét sértő vagyonsökkenéssel.

A hitelezők kielégítését nemcsak az aktív vagyonsökkenés ronthatja. Ha ugyanis az adós aktív vagyona ugyan nem csökkent, aktív vagyon az adós vagyonából nem került ki, azonban az adósnál a vezető tisztségviselőnek felróhatóan időközben olyan tartozások keletkeznek, amelyek a hitelezői követelések kielégítését negatívan befolyásolják, az is általában vagyonsökkenésnek értékelhető. Tipikus ilyen magatartás lehet a kirívóan észszerűtlen üzleti döntések meghozatalával a hitelezők kielégítési alapjának elvonása.

További szankcionált magatartás a 2–4. időállapot szerinti szabályozás értelmében az, ha a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően a vezető tisztségviselőnek felróható magatartás következtében az adóssal szembeni hitelezői követelések teljes kielégítése meghiúsul. E körben azt kell vizsgálni, hogy a fenyegető fizetésképtelenség bekövetkezésének időpontjában a vezető tisztségviselő magatartása nélkül a hitelezői igények kielégítésére fordítható vagyon mértéke mekkora volt, és az a vezető tisztségviselő felróható magatartása folytán mennyivel csökkent.

A joggyakorlat-elemző csoport e körben végezetül kihangsúlyozta azt, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége csak olyan mértékig áll fenn, amilyen mértékben az adós vagyona a vezető tisztségviselő felróható magatartása folytán csökkent a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően. A vezető tisztségviselő felelőssége az adós vagyona által nem fedezett rész erejéig áll fenn.

6. A HITELEZŐI ÉRDEKEK SÉRELMEINEK TÖRVÉNYI VÉLELME

A Cstv. 4. időállapota szerint fennálló törvényi vélelmek a következők:

Amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója [összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a 31. § (1) bekezdés a)–d) pontja szerint beszámoló készítési, irat-

és vagyónátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell.

Az *első törvényi vélelem* kapcsán említett külön jogszabály a Ctv. 18. §-a, amely a cégek számára írja elő az éves beszámoló letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségét. A beszámoló letétbe helyezésének közzétételének elmulasztása az e-beszamolo.im.gov.hu oldalon ellenőrizhető.

A *második törvényi vélelem* kapcsán felhívott Cstv. 31. § (1) bekezdés a)–d) pontjai egyértelműen és világosan meghatározzák a felszámolás sorsára jutott gazdálkodó szervezet vezetőjének kötelezettségeit a felszámolóval szemben. E kötelezettségek elmulasztása a felszámoló nyilatkozata alapján állapítható meg a hitelezők számára.

A joggyakorlat-elemző csoport túlnyomó többségének álláspontja szerint a vélelem fennáll akkor is, ha a vezető tisztségviselő fent írt kötelezettségeinek csak részben tett eleget, illetve eleget tett, de késedelmesen. A vezető tisztségviselő a fenti magatartásokkal a hitelezők tájékozódási lehetőségét korlátozza. Késedelem esetén a vezető tisztségviselő az utólagos letétbe helyezéssel nem mentesülhet a vélelem következményei alól, függetlenül a késedelem tartamától.

Abban a tagok maradéktalanul egyet értettek, hogy a vélelem a bizonyítási terhet megfordítja, a kártérítési felelősség megállapításához szükséges egyes tényállási elemek bizonyításának kötelezettségét a felperesről az alperesre terheli. Abban is egyetértés volt, hogy a bizonyítási terhelés részbeni megfordítására vonatkozó szabályt az indokolja, hogy a vezető tisztségviselő a Cstv.-ben tételesen felsorolt egyes, öt jogszabályi rendelkezés folytán terhelő kötelezettségének nem vagy nem maradéktalanul vagy nem időben tett eleget, ezzel megnehezíti az adós hitelezőinek, felszámolójának tájékozódási lehetőségét a tekintetben, hogy az adós gazdálkodása hogyan alakult a felelősség megállapítása szempontjából releváns időszakban, milyen ügyletek megkötésére került sor, a vezető tisztségviselő terhére milyen magatartások értékelhetők.

A csoport tagjai többségének az volt az álláspontja, hogy a Cstv. helyes, teleológikus értelmezése szerint a vélelem fennállása esetén a felperesnek kell bizonyítania többek között azt, hogy az adós fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkezését követően az adós vagyonában vagyonsökkenés következett be és annak mértékét is. Ugyanakkor vélelmezni szükséges, hogy a fenti mulasztást követően bekövetkezett vagyonsökkenés az adós hitelezői érdekeket sértő magatartásának következménye, vagyis vélelmezni kell a vezető tisztségviselő hitelezők érdekeivel ellentétes magatartását és az annak következtében bekövetkezett vagyonsökkenést.

A többségi véleményt elfogadók álláspontja szerint a vezető tisztségviselő a megállapítási perben bizonyíthatja, hogy a Cstv.-ben szereplő terhére értékelendő magatartások, nem eredményezhetik kártérítési felelősségének megállapítását. Például nem a vezető tisztségviselőnek róható fel az éves beszámoló letétbe helyezésének, közzétételének elmaradása, ő ugyanis mindent megtett a beszámoló elfogadása érdekében, de a

legfőbb szerv nem hozott döntést vagy nem fogadta el a beszámolót. A felperesnek az adós vagyoni helyzetéről történő tájékozódását valójában nem akadályozták az át nem adott okiratok mivel azok marginális jelentőségűek voltak.

Hangsúlyozandó, hogy a vélelem fennállása esetén is a vezető tisztségviselőt megilleti a kimentés lehetősége, hasonlóan azon esetekhez, amikor a vélelem nem áll fenn.

Leszögezendő ugyanakkor, hogy a vezető tisztségviselőnek lehetősége van a vélelem fenn nem állásának bizonyítására is. Bizonyíthatja, hogy a beszámoló letétbe helyezési, közzétételi kötelezettségének, irat, vagyonátadási, tájékoztatási kötelezettségének eleget tett, vagy ezen kötelezettségek nem terhelték, mert azok teljesítésének időpontjában már nem volt vezető tisztségviselő.

Árnyék vezető tisztségviselő tekintetében egyik törvényi vélelem sem áll fenn, hiszen az árnyék vezető tisztségviselőt sem éves beszámoló letétbe helyezési, sem beszámolóképzési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettség nem terheli.

7. A FELELŐSSÉG ALÓLI MENTESÜLÉS

A vezető tisztségviselő mentesülésének feltétele az, hogy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtegye a hitelezői érdekek sérelme elkerülése érdekében, továbbá az adós gazdálkodó szervezet intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

A jogértelmezés útján a joggyakorlat-elemző csoport arra az álláspontra jutott, hogy ha a Cstv. szabályaira hivatkozással folyik a per, a Cstv. kimentésre vonatkozó szabályai érvényesülnek, és nem a Ptk. 6:519. §-ában írt kimentési szabály, ugyanis a Cstv. kimentési szabályozása szigorúbb és konkrétabb feltételeket szab, mint a Ptk. 6:519. §-ában írt kimentési szabály.

A kimentési feltételeknek együttesen kell megvalósulniuk. Az „adós legfőbb szerve” kifejezés alatt a Ptk. 3:16. § szerinti döntéshozó szerv értendő, figyelemmel a Ptk. 3:3. § (2) és (3) bekezdésében írtakra. A legfőbb szerv „intézkedése” alatt a legfőbb szerv határozata értendő.

Tipikusan elfogadható mentesüléshez vezető érv az ügyekből szerzett tapasztalatok szerint:

- testületi ügyvezetés esetén arra történő hivatkozás, hogy a testületi döntésben az alperes nem vett részt, a vagyoncsökkenést eredményező döntés ellen szavazott,

- a legfőbb szerv döntése eredményezte a vagyoncsökkenést, a hitelezők követelése teljes kielégítésének meghiúsulását, a környezeti terhek rendezésének elmulasztását. A legfőbb szerv döntésére hivatkozás azonban nem feltétlenül, illetve nem minden tényállás mellett jelenti a felelősség alóli mentesülést. E körben mérlegelendő tényező lehet, hogy a vezető tisztségviselő miként készítette elő a legfőbb szerv döntését; ha tagként szavazott, szavazatával a határozat meghozatalához hozzájárult-e, volt-e ráhatása a szavazó tagok szavazatának kialakítására (például: családi vállalkozások esetén).

8. PERJOGI KÉRDÉSEK

A joggyakorlat-elemző csoport megvizsgálta a felelőségi alakzattal összefüggő vitás perjogi kérdéseket is. Kifejtette, hogy a megállapítási per felperese lehet egyfelől az adós hitelezője, másfelől maga az adós. Az adós hitelezőjének az minősül, akinek pénzkövetését vagy pénzben kifejezett vagyoni követelését a felszámoló nyilvántartásba vette, a regisztrációs díjat – eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában – befizette [Cstv. 3. § (1) bekezdés cd) pont]. Az adós nevében a felszámoló jár el. Ez egyebek mellett azt jelenti, hogy a megállapítási kereset eredményessége esetén az adós lesz a pernyertes, eredménytelensége esetén a pervesztes.

A megállapítási per alperese vagy az adós vezető tisztségviselője vagy árnyék vezető tisztségviselője lehet, mégpedig azon személyek, akik a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben látták el a vezető tisztségviselői feladatot, illetőleg a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakoroltak.

A Cstv. egyértelműen rögzíti azt a szabályt, hogy ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges. Az ügyekből szerzett tapasztalatok szerint tipikusan akkor került sor az egyetemleges felelősség megállapítására, ha a vezető tisztségviselők ugyanabban vagy részben azonos időszakban töltötték be a tisztséget, és tipikusan együttes képviseleti joggal rendelkeztek. Ugyanakkor annak sincs akadálya, hogy a vezető tisztségviselők és az árnyék vezető tisztségviselők egyetemleges felelősségét állapítsa meg a bíróság.

A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítása iránti kereset a vezető tisztségviselő (árnyék vezető tisztségviselő) összegszerűen meghatározott mértékű felelősségének megállapítására irányul. A megállapítási perben tehát nem csak a kárfelelősség jogalapjának megállapítása történik, hanem a vezető tisztségviselő felelősségének maximális összege is meghatározásra kerül. Erre figyelemmel tehát kijelenthető, hogy a Cstv. szerinti megállapítási per nem azonosítható a Pp. 121. §-ában írt megállapítási perrel.

A keresetlevélnek tartalmaznia kell a következőket:

- az alperes mely időtartam alatt volt az adós vezető tisztségviselője, illetve az árnyék vezető tisztségviselő ebbéli minőségét mely tényezők alapítják meg, azok mely időszakban álltak fenn,
- a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése időpontjának megjelölése, amely csak kivételes esetben egyezhet a felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelem benyújtásának időpontjával,
- a hitelezői érdekeket sértő magatartás(ok) leírása,
- azt az összeget, amelynek erejéig a vezető tisztségviselő felelősségének megállapítását a felperes kéri, vagyis amennyivel az adós vagyona csökkent. Kiemelten hangsúlyozandó, hogy a felelősség mértékének meghatározásakor nem azt kell megjelölni, hogy a felperesi hitelező a felszámolási vagyomból feltehetően ki nem elégíthető követelése mekkora,
- a hitelezők érdekeit sértő magatartás és a vagyoncsökkenés közötti ok-okozati összefüggés fennállásának állítása,

– amennyiben a törvényi vélelem fennáll, az ezzel kapcsolatos tények előadása.

A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására irányuló perre a meg nem határozható pertárgyérték az irányadó az 1/2013. PJE határozatban kifejtettek szerint.

A kereset benyújtásának kezdő időpontja az adós gazdálkodó szervezet felszámolás jogerős elrendelésének Cégbizonylatban történt közzététele. A kereset mindaddig előterjeszhető, amíg az adós felszámolási eljárásának jogerős befejezése a Cégbizonylatban közzétételre nem került. A keresetet a Cstv. 6. § (1) bekezdés szerint illetékes törvényszéken kell benyújtani.

A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására irányuló perben a felperes terhére esik annak bizonyítása, hogy:

- az alperes vezető tisztségviselőként, árnyék vezető tisztségviselőként tevékenykedett a releváns időszakban,
- a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezett, és annak mi volt az időpontja,
- az adós gazdálkodó szervezet vagyonában vagyonsökkenés következett be,
- a hitelezői érdekek elsődlegessége/figyelembevétel követelményének megsértésével a vezető tisztségviselő olyan magatartást követett el, amelyet a Cstv. szankcionál,
- okozati összefüggés áll fenn a vezető tisztségviselő fenti magatartása és a vagyonsökkenés között.

9. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK MARASZTALÁSÁRA IRÁNYULÓ PEREKKEL ÖSSZEFÜGGŐ VITÁS KÉRDÉSEK

A megállapítási perek számához képest meglehetősen kevés, mindössze 58 a vezető tisztségviselőt marasztaló jogerős bírósági ítélet került a joggyakorlat-elemező csoport látókörébe. A legmegdöbbentőbb adat az volt, hogy a kétlépcsős perlési struktúra rendeltetésével és lényegével szemben a marasztalási perek felperese az összes ügyben megegyezett a megállapítási per felperesével, vagyis az adós további hitelezői nem éltek a marasztalási kereset előterjesztésének lehetőségével. Holott a kétlépcsős perlési struktúra értelmében a marasztalás iránti keresetet nem csak a megállapítási per hitelező felperese, hanem az adós bármelyik hitelezője előterjeszheti, akinek kielégítetlen hitelezői igénye maradt fenn.

A marasztalási perben az adós már nem lehet a per felperese, hiszen az adós jogalanyisága a marasztalásra irányuló kereset benyújtásakor már megszűnt. Ugyanakkor a felszámoló, mint az adós hitelezője hitelezői minőségében jogosult kereset benyújtására.

A Cstv. értelmében ha több per indul, a pereket egyesíteni kell. A hitelezői követeléseket arányosan kell kielégíteni.

A marasztalási perben a perindítási határidő a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Cégbizonylatban való közzétételétől számítandó. A megállapításra és marasztalásra irányuló pereket a Cstv. ugyanazon időállapota szerinti szabályok szerint kell

elbírálni, ugyanis a felelősség megállapítására és a marasztalásra irányuló per lényegében egységet képez, annak ellenére, hogy a felelősséget megállapító jogerős bírósági ítélet meghozatala és a marasztalásra irányuló kereset benyújtása között akár több év is eltelhet.

Marasztalási per alperese azon vezető tisztségviselő (árnyék vezető tisztségviselő) lehet, akinek felelősségét a megállapítási perben jogerős bírósági ítélet megállapította.

A kétlépcsős perlési struktúrából következően a megállapítási perben marasztalt vezető tisztségviselő (árnyék vezető tisztségviselő) jogutódja, örököse perelhető.

A marasztalásra irányuló keresetben a felperesnek elő kell adnia, hogy mely vezető tisztségviselő (árnyék vezető tisztségviselő) marasztalását milyen összeg erejéig kéri. A marasztalási összeg nem haladhatja meg a megállapítási perben megállapított felelősség mértékét, valamint a hitelezőnek az adós felszámolása során ki nem elégített hitelezői igényét.

A Cstv. 1. időállapota szerint az adós felszámolása befejezésének Cégbizonylatban történt közzétételétől számított 90 napos jogvesztő anyagi jogi határidőn belül, míg a Cstv. 2–4. időállapota szerint 60 napos jogvesztő anyagi jogi határidőn belül kell előterjeszteni a keresetet.

A marasztalásra irányuló perben a pertárgyérték a marasztalási összeg figyelembevételével alakul.

A keresetet a Cstv. 6. § (1) bekezdése szerint illetékes törvényszéken kell előterjeszteni, függetlenül a marasztalási összeg nagyságától.

Ha több hitelező nyújt be marasztalás iránti keresetet, azokat egy eljárásban kell elbírálni. Ebből következően a jogvesztő határidő leteltének bevárása után indokolt a tárgyalást kitűzni.

10. A VAGYONI BIZTOSÍTÉKKAL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK

A Cstv. 2–4. időállapota szerinti szabályok teszik lehetővé azt, hogy a felperes vagyoni biztosíték nyújtására kérje kötelezni a vezető tisztségviselőt. A Cstv. kimerítő jelleggel sorolja fel azt, hogy mi lehet a vagyoni biztosíték tárgya. A vagyoni biztosíték nyújtására kötelezésről a bíróság csak kérelemre rendelkezhet a kérelem keretei között. A vagyoni biztosíték nyújtása iránti kérelemben a felperesnek meg kell jelölnie, hogy pontosan milyen biztosíték nyújtására kéri kötelezni a vezető tisztségviselőt. A feldolgozott ügyek többségében a felperesek forint összeg bírósági lettébe helyezését kérték. A vagyoni biztosíték nyújtására irányuló kérelmet a felperes az elsőfokú ítélet meghozataláig bármikor előterjeszheti. A vagyoni biztosítékért kezesi felelőssége áll fenn az adós gazdálkodó szervezet többségi befolyással rendelkező tagjának, az egyszemélyes társaság tagjának, valamint a külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozásnak. A vagyoni biztosíték nyújtásáról a bíróságnak lehetőleg az eljárás lehető legkorábbi szakaszában kell döntenie, feltéve, hogy a vezető tisztségviselő felelősségének megállapításához szükséges tényállási elemek fennállását valószínűsítettnek találja.

A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint nem helyeselhető az a széles körben tapasztalat gyakorlat, hogy az elsőfokú bíróság a vagyoni biztosíték nyújtására kötelezésről az elsőfokú ítéletben rendelkezik, ugyanis ez a gyakorlat ellentétes a jogintézmény céljával, a felperes érdekeivel, továbbá azzal a szabállyal, hogy a vagyoni biztosíték nyújtására kötelezésről végzésben kell rendelkezni, amely ellen külön fellebbezésnek van helye.

Ha vagyoni biztosíték nyújtását elrendelte a bíróság, és a vezető tisztségviselő felelősségét a jogerős ítélet nem vagy kisebb összeg erejéig állapította meg, mint amilyen mértékű vagyoni biztosíték nyújtására az elsőfokú bíróság végzésével kötelezte a vezető tisztségviselőt, az elsőfokú bíróságnak csak az ítélet jogerőre emelkedését követően kell hivatalból intézkednie a vagyoni biztosíték, illetve meghatározott része, ebbéli minőségének megszüntetése iránt. Ha a bíróság jogerős ítéletével marasztalta a vezető tisztségviselőt, akkor a marasztalási ítéletben a vagyoni biztosíték összegét a felperesek között követelésarányosan kell felosztani, és csak az ezt meghaladó marasztalási összeg megfizetésére kell a vezető tisztségviselőt kötelezni ugyancsak követelésarányosan.

Ha a marasztalásra irányuló perben hozott ítélet szerint a marasztalási összeg alacsonyabb, mint a vagyoni biztosíték összege, akkor a marasztalási összeget meghaladó vagyoni biztosíték ebbéli minőségének megszüntetése érdekében az elsőfokú bíróságnak hivatalból kell intézkednie.

11. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE A HITELEZŐK IRÁNYÁBAN A CTV. ALAPJÁN

A vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelőssége 2012. március 1. napja óta fennáll abban az esetben is, ha a jogi személy kényszer-végelszámolás, illetőleg kényszertörlesztés útján szűnt meg. E szabályozás *egylépcsős perlési struktúrát* ír elő, és a vezető tisztségviselő (árnyék vezető tisztségviselő) marasztalását ugyanazon szabályok alapján teszi lehetővé, mint a Cstv. A hatályos Ctv. 118/B. és 118/C. §-ai tartalmazzák a vonatkozó anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat.

A Ctv. nem írja elő a vezető tisztségviselő marasztalására irányuló perek egyesítésének kötelezettségét és nem rendelkezik az igényt érvényesítő hitelezők arányos kielégítésének kötelezettségéről.

A joggyakorlat-elemző csoport látókörébe mindösszesen öt olyan ítélet került, amely a vezető tisztségviselő hitelezők irányában fennálló felelősségét a Ctv. szabályai alapján állapította meg.

A rendkívül alacsony szám vélhetően azzal magyarázható, hogy a jogintézmény nem rég óta került bevezetésre a magyar felelősségi jogba, és az érintett jogalanyok ezt az igényérvényesítési lehetőséget még nem kellőképpen ismerik. Ezen pertípus esetén a kényszertörlesztési eljárás keretében törölt cég cégjegyzékbe vezetett vezető tisztségviselője lehet az alperes. A Ctv. tételes rendelkezése folytán vezető tisztségviselőnek minősül a végelszámoló is. Árnyék vezető tisztségviselő fogalmát a Ctv. a Cstv.-vel egyezően határozza meg.

A vezető tisztségviselő a Ctv. szabálya szerint nem azért felel, mert a cég kényszertörlesztési eljárás lefolytatását követően a cégjegyzékből törlésre került, hanem azért, mert a cég fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete bekövetkezését követően nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével járt el.

Alapvető különbség a Cstv. vonatkozó szabályozásával összevetve az, hogy a cégek kényszertörlesztésére nem azért került sor, mert a cég fizetéseképtelenné vált, hanem a Ctv. 116. §-ában rögzített okokból. A jogszabályi rendelkezés célja az lehet, hogy a cég vezető tisztségviselője kényszertörlesztési eljárásba ne menekíthesse a céget hitelezőkkel szembeni felelősségének elhárítása érdekében. A Ctv. szabályozása szerint több vezető tisztségviselő esetén felelősségük egyetemleges a hitelezőkkel szemben. A Ctv. a Cstv.-vel azonosképpen határozza meg a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet fogalmát, továbbá hitelezői érdekek sérelmének törvényi védelmeit fogalmazza meg a vezető tisztségviselő és a végelszámoló kapcsán egyaránt.

12. A JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT JAVASLATAI A CSTV. VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

A joggyakorlat-elemző csoport egyrészt a Kúria Polgári Kollégiuma számára, másrészt a jogalkotó számára fogalmazott meg javaslatokat. A joggyakorlat-elemző csoport nem javasolta a Kúria Polgári Kollégiuma számára azt, hogy a tárgykörben PK vélemény megalkotására kerüljön sor, figyelemmel arra, hogy az Igazságügyi Minisztérium tájékoztatása szerint a Cstv. vonatkozó szabályai várhatóan módosításra kerülnek.

A joggyakorlat-elemző csoport felhívta a jogalkotó figyelmét a vonatkozó Cstv. szabályozás bonyolultságára, és ezért célszerűnek tartotta annak megfontolását, hogy a szabályozás egységesítésre kerüljön, az alkalmazott rendelkezések ne függjenek attól, hogy az adós felszámolására irányuló kérelem benyújtására mikor került sor.

A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint a jogalkotónak egyértelműen tisztázni szükséges a Ptk. rendelkezéseinek és a Cstv. (Ctv.) szabályainak egymáshoz való viszonyát.

A kétlépcsős perlési struktúra koncepciójának alapvető módosítását nem érintő javaslatok közül a joggyakorlat-elemző csoport legfontosabb javaslata a Cstv. 33/A. § (7) bekezdésének hatályon kívül helyezése volt. A vonatkozó rendelkezés hatályon kívül helyezésére irányuló javaslat indoka az volt, hogy a joggyakorlat-elemző csoport megítélése szerint az ellentétes a kétlépcsős perlési struktúrával, mivel elvonja a többi hitelező igényérvényesítési lehetőségét.

A joggyakorlat-elemző csoport további javaslata az volt, hogy a jogalkotó gondoskodjon a megállapítási perben részt nem vett hitelezők igényérvényesítését segítő szabályok megalkotásáról. Jelenleg ugyanis nem állnak rendelkezésre olyan szabályok, amelyek alapján a hitelezők információkhoz juthatnának a megállapításra irányuló perek megindításáról és az ilyen perben hozott jogerős bírósági ítéletek tartalmáról.